

Uvod u metode suvremene umjetničke prakse

prof.art Vladimir Frelih

Umjetnost 20. stoljeća još uvijek se tretira kao moderna ili suvremena umjetnost, posebno druga polovica. U tom „suvremenom“ 20. stoljeću inovativna umjetnička praksa etablira metode koje su bile nepoznate u stoljećima prije. Pedeset i sto godina kasnije te metode postaju opće prihvaćene u produkciji umjetničkih artefakata i inačica koje naginju mentalnom ili koketiraju sa nematerijalnim.

Odmak od tradicionalnog fokusa sa estetskog i tehničke vještine u korist koncepta, procesa i konteksta uveo je nove tehnike, posljedično nove metode. Umjetnici više nisu samo tvorci slika, skulptura ili instalacija, već postaju istraživači društvenih, kulturnih, ekoloških, tehnoloških ili ekonomskih fenomena. Pojmovi poput „procesualna umjetnost“, „interdisciplinarnost“, „participacija publike“ i „site-specific prakse“ postali su ključni u razumijevanju suvremene umjetničke scene i misli. Ovaj pomak povezan je s razvojem konceptualne umjetnosti, performans umjetnosti, land art i fluxusa, koji brišu granice između umjetnosti i života. Umjetnički rad više nije nužno objekt već može biti proces, situacija ili odnos. U tom smislu važan je koncept relacijske estetike koji razvija Nicolas Bourriaud. Suvremena umjetnost razvija se u dijalogu s disciplinama poput kulturalnih studija, vizualnih studija i idejama posthumanizma.

1. Istraživačke metode – umjetnost kao istraživanje

Umjetnik preuzima ulogu istraživača i znanstvenika: prikuplja podatke, analizira prostor, dokumentira događaje i istražuje društvene fenomene. Istraživačke metode omogućuju umjetnicima da svoj rad temelje na činjenicama, analizama i kritici stvarnog svijeta, dok istovremeno stvaraju estetski i konceptualno relevantne radove. Ovakav pristup naziva se **artistic research** i uključuje metode poput terenskog rada, intervjua, arhivskog istraživanja i mapiranja. Umjetnost ovdje funkcionira kao epistemološki alat – način proizvodnje znanja kroz iskustvo i interpretaciju.

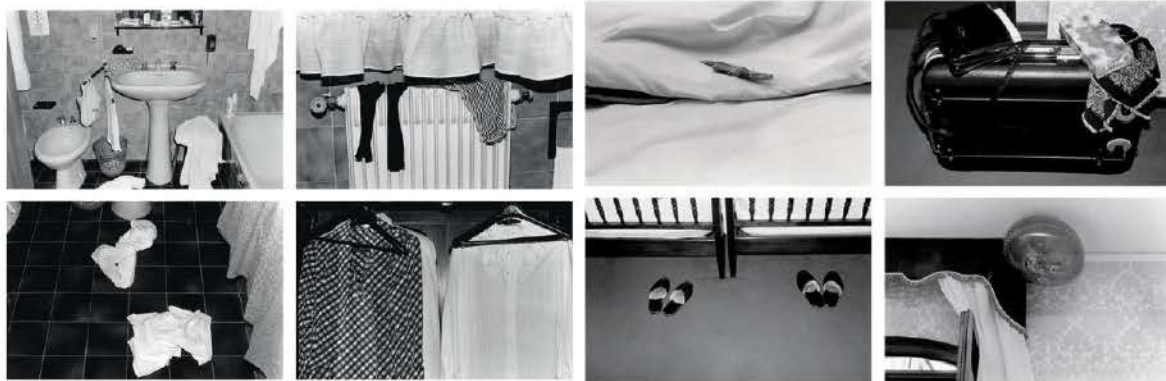
Sophie Calle – Take Care of Yourself (2007)

Nakon što je primila e-mail prekid veze, Calle je pozvala 107 žena da ga protumače (pravnice, psihologinje, glumice, filozofkinje).

Ideja: Pretvaranje osobnog bola u kolektivno čitanje i iscjeljenje.

Kontekst: Feministička reinterpretacija intimnog iskustva kroz kolektivnu analizu.

Koncept: delegirano autorstvo i kolektivna interpretacija.

Sophie Calle – „The Hotel“

Ideja: Dokumentiranje privatnog života gostiju hotela kroz fotografije i bilješke. Otvara pitanja nadzora, voajerizma i etike gledanja.

Koncept: Granice privatnog i javnog u umjetnosti, istraživanje identiteta i svakodnevnog iskustva.

Kontekst: Umjetnost kao sociološki eksperiment; posjetitelj postaje svjedok i interpretator.

Trevor Paglen – The Other Night Sky (2007–2010)

Paglen koristi teleskope za fotografiranje špijunskih satelita i vojnih baza.

Ideja: Vidljivost i nevidljivost u doba nadzora.

Kontekst: Umjetnost kao politički alat razotkrivanja „skrivenih pejzaža“ moći.

Nadopuna: primjer forenzičke estetike povezane s Forensic Architecture.

Janet Cardiff – Audio Walks VIDEO

deja: Publika sluša naraciju kroz slušalice dok fizički prati rutu u stvarnom prostoru.

Koncept: Umjetnost istražuje percepciju prostora i subjektivno iskustvo.

Kontekst: Kombinira zvuk, lokaciju i naraciju u istraživački performativnom obliku.

Nadopuna: poveznica s psihogeografijom i situacionizam.

2. Interdisciplinarnost – umjetnost i suradnja s drugim disciplinama

Interdisciplinarnost omogućuje umjetnicima da kombiniraju različite discipline, poput biologije, ekologije, tehnologije ili znanosti o okolišu, kako bi stvorili radove koji nadilaze tradicionalne umjetničke forme. Ova metoda omogućuje inovativna rješenja, proširuje percepciju umjetnosti i uključuje publiku u refleksiju o kompleksnim globalnim pitanjima. Razvijaju se područja poput bioarta, data arta i spekulativnog dizajna.

TeamLab – Digitalni interaktivni instalacijski prostori

Ideja: Korištenje digitalnih medija, programiranja i interaktivnih tehnologija kako bi publika aktivno sudjelovala u umjetničkom doživljaju.

Koncept: Prelazak granica između umjetnika i publike, umjetnost kao iskustvo i proces.

Kontekst: Interdisciplinarno povezivanje umjetnosti, tehnologije i arhitekture.

Nadopuna: korištenje algoritama i real-time sustava.

Tomás Saraceno – Aerocene Project (2015–)

Baloni koji lebde na toplini sunca, bez goriva.

Ideja: Ekološka mobilnost i održivost.

Kontekst: Umjetnost kao klimatski manifest i suradnja s NASA-om i znanstvenicima.

Nadopuna: umjetnost kao eksperimentalna ekologija.

Anicka Yi – Biologizing the Machine (2019)

Instalacija koja kombinira bakterije i robote koji komuniciraju mirisima.

Ideja: Biološka inteligencija i alternativni oblici komunikacije.

Kontekst: Spoj umjetnosti, znanosti i spekulativnog dizajna.

Nadopuna: posthumanizam i neljudska percepcija.

3. Eksperiment i procesualnost – umjetnost kao događaj

Procesualna umjetnost stavlja naglasak na iskustvo, vrijeme i interakciju s publikom, često nadmašujući sam završeni objekt. Eksperimentiranje s materijalima, vremenom, performansom i tehnologijom omogućuje umjetnicima da istraže granice percepcije i kreativnog izraza. Ključni pojmovi: trajanje, entropija, performativnost.

Christo & Jeanne-Claude – „The Gates“ (New York, 2005)

Ideja: Postavljanje 7.503 tkanih vrata u Central Parku.

Koncept: Umjetnost kao iskustvo prostora i kolektivnog doživljaja, proces pripreme i postavljanja jednako je važan kao krajnji rezultat.

Kontekst: Interakcija publike s monumentalnim i prolaznim projektom, naglasak na kolektivnom iskustvu.

Marina Abramović – „The Artist is Present“ (MoMA, 2010)

Ideja: Performance gdje publika sjedi nasuprot umjetnice, stvarajući intiman i reflektivan prostor.

Koncept: Proces interakcije i prisutnosti publike ključan je dio djela.

Kontekst: Eksperiment s emocionalnom i psihološkom percepcijom publike

Anish Kapoor – Shooting into the Corner (2008)

Top ispaljuje vosak u zid galerije.

Ideja: Tenzija između kontrole i kaosa.

Kontekst: Ritual stvaranja i uništavanja u muzejskoj strukturi.

4. Participativnost i društveni angažman – publika kao sukreator

Participativna umjetnost uključuje publiku u stvaranje djela, naglašavajući kolektivni aspekt umjetničkog procesa i društveni kontekst. Ova metoda omogućuje kritičku refleksiju o društvenim pitanjima i potiče zajedničko djelovanje. Povezana je s relacijskom estetikom i socijalnim praksama.

JR – Inside Out Project (2011–)

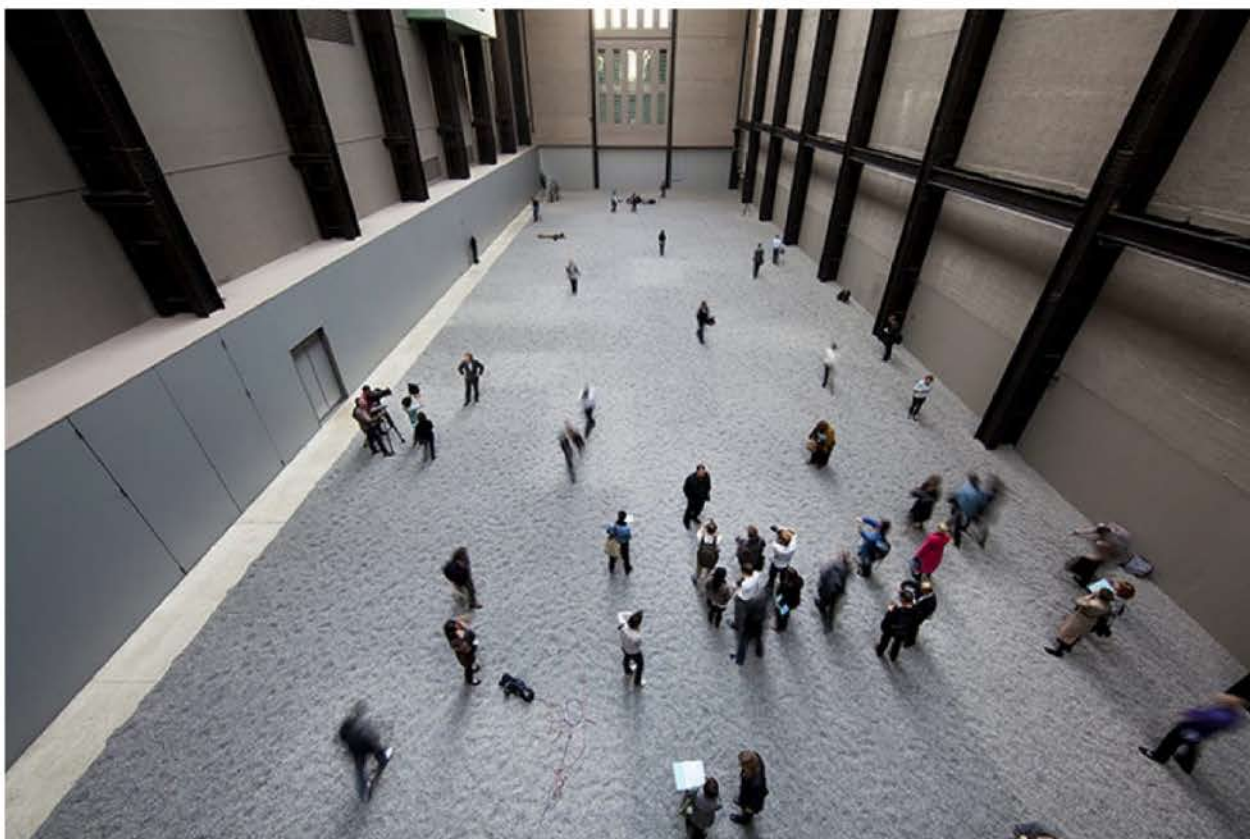
Globalni projekt gdje ljudi lijepe vlastite portrete u javnom prostoru.

Ideja: Vidljivost pojedinca kroz kolektivnu akciju.

Kontekst: Demokracija slike i prava na javni prostor.

Koncept: globalna participativna mreža.

Ai Weiwei – „Sunflower Seeds“ (Tate Modern, 2010)

Ideja: Milijuni ručno izrađenih porculanskih sjemenki, publika ih dodiruje i razmiče.

Koncept: Kolektivni rad i interakcija simboliziraju masovnu proizvodnju i individualni doprinos. Participacija kao politički čin.

Kontekst: Kritika društvenih struktura i poticanje refleksije o kolektivnoj odgovornosti.

5. Site-specific i kontekstualna praksa – umjetnost u prostoru

Site-specific umjetnost integrira djelo u prostor, arhitekturu ili kulturni kontekst, stvarajući dijalog s okolinom. Kontekstualna praksa istražuje lokalnu povijest, društvene odnose i fizičke karakteristike mjesta.

Richard Serra – „Tilted Arc“ (1981)

Ideja: Velika čelična instalacija u javnom prostoru.

Koncept: Prostor i percepcija korisnika prostora postaju ključni dio djela.

Kontekst: Rasprava o ulozi umjetnosti u javnom prostoru i interakciji s građanima.

James Turrell – „Skyspaces“

Ideja: Prostor za promatranje neba kroz otvoreni krov; svjetlosni efekti mijenjaju percepciju.

Koncept: Umjetnost postaje iskustvo svjetla i prostora, promatrač je aktivni sudionik.

Kontekst: Povezivanje arhitekture, percepcije i transcendencije.

Nadopuna: svjetlo kao materijal.

6. Novi mediji i tehnologije – digitalna i interaktivna umjetnost

Novi mediji (novi, novi) uključuju digitalne tehnologije, VR, AR, AI i interaktivne sustave. Umjetnost istražuje kako tehnologija mijenja percepciju, komunikaciju i društvene odnose. Ključni pojmovi: algoritamska estetika, generativna umjetnost, umjetna inteligencija.

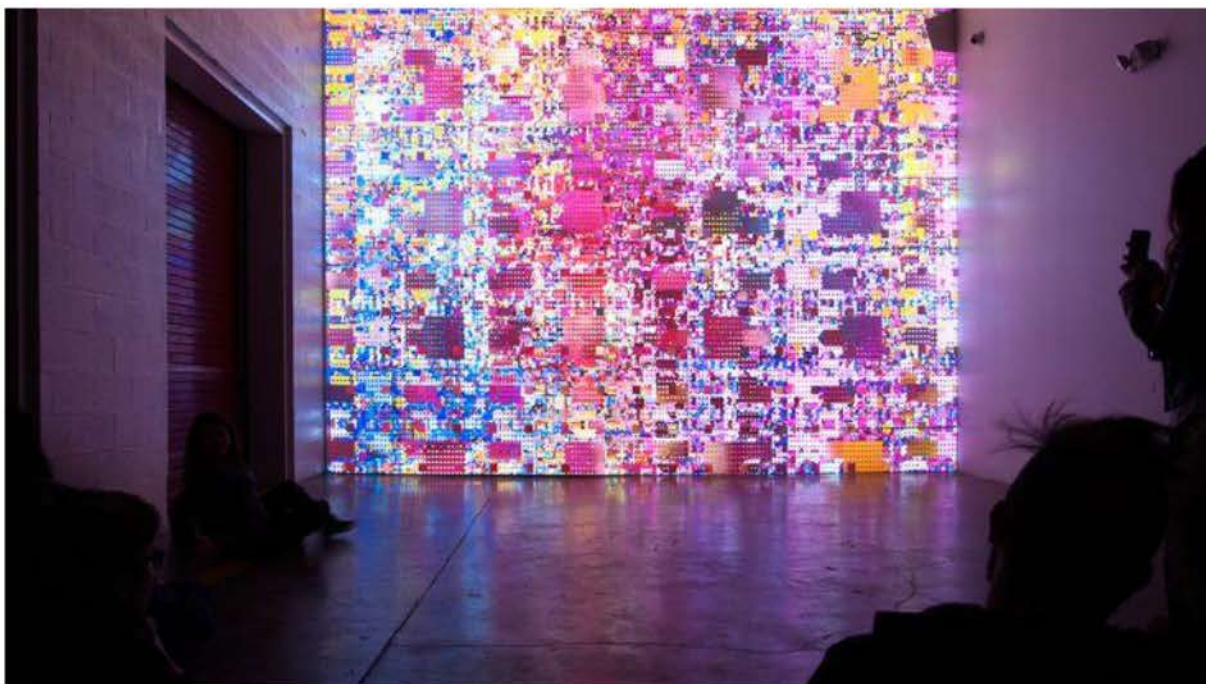
Refik Anadol – „Machine Hallucinations“

Ideja: AI analizira arhive i stvara vizualne instalacije temeljem podataka.

Koncept: Umjetnost kao algoritamski proces, istraživanje pamćenja i vizualnog iskustva.

Kontekst: Spoj tehnologije, medija i vizualne percepcije.

Nadopuna: data-driven umjetnost.

Casey Reas – Generativna umjetnost

Ideja: Softverski algoritmi stvaraju dinamične vizualne forme.

Koncept: Programiranje postaje kreativni medij; umjetnik definira pravila, a sustav stvara varijacije.

Kontekst: Interaktivni i generativni pristup vizualnoj umjetnosti.

Nadopuna: kod kao umjetnički medij.

Rafael Lozano-Hemmer – Pulse Room (2006)

Žarulje koje svijetle prema otkucaju srca posjetitelja.

Ideja: zajednički ritam života.

Kontekst: interaktivna poezija između tijela i stroja.

Izvor: lozano-hemmer.com.

7. Dokumentacija u suvremenoj umjetnosti

U suvremenoj umjetnosti dokumentacija više nije samo svjedočanstvo o nekom završenom događaju, već sastavni dio umjetničkog djela. Fotografija, video, tekst, arhiv i digitalni zapisi postaju način razmišljanja, ne samo bilježenja. Dokumentacija tako može postati i konceptualni alat, kritički komentar ili arhiv društvenog sjećanja. U eri efemerne umjetnosti — performansa, akcija, procesa i intervencija — dokumentacija preuzima i funkciju reinterpretacije, prijenosa iskustva i stvaranja novih značenja. Razvijaju se pojmovi arhivske umjetnosti i reenactmenta.

Allan Kaprow – Happenings i arhiv akcija (1959–1970)

Ideja: Kaprow je stvarao situacije koje su nestajale u trenutku izvedbe, ali ih je kasnije precizno dokumentirao kroz tekstualne upute, skice i bilješke.

Koncept: Dokumentacija ne reproducira događaj, već ga „rekonstruira“ kroz interpretaciju — svaka nova izvedba je nova verzija rada. Dokument kao autonomno umjetničko djelo.

Kontekst: Uloga publike postaje dvostruka: sudionik u trenutku izvedbe i tihi svjedok u trenutku čitanja dokumenta. Kaprow time redefinira pojam arhiva u performansu.

Francis Alÿs – When Faith Moves Mountains (2002)

Ideja: 500 volontera lopatama pomiču brdo za nekoliko centimetara u Peruu.

Koncept: Sam čin je prolazan, ali dokumentiran kroz video, fotografiju i izjave sudionika.

Dokumentacija je jedino što ostaje, ali upravo kroz nju nastaje mit o djelu.

Kontekst: Alÿs propituje odnos između mita, akcije i percepcije – pokazuje kako dokumentacija u globalnom medijskom svijetu može postati nova vrsta umjetničkog stvaranja, čak snažnija od samog događaja.

Izvori i literatura:

Nicolas Bourriaud, *Relational Aesthetics*, Les presses du réel, 2002.

Allan Kaprow, *Essays on the Blurring of Art and Life*, University of California Press, 1993.

Jacques Rancière, *The Emancipated Spectator*, Verso, 2009.

Miwon Kwon, *One Place After Another*, MIT Press, 2002.

Peter Weibel, *Global Contemporary*, ZKM Karlsruhe, 2011.

Richard Serra, intervju i tekstovi vezani uz rad *Tilted Arc* 1981.

Joseph Beuys, predavanja i manifesti, 1970-e

Philip Auslander, *Perform, Repeat, Record*, Intellect Books, 2012.

Zoya Kocur, *Theory in Contemporary Art since 1985*, Wiley-Blackwell, 2012.

Izložbe:

Trevor Paglen, *The Other Night Sky* (2007–2010) + izložbe u Tate Modern

Anicka Yi, *Biologizing the Machine*, 2019.

Refik Anadol, *Machine Hallucinations*.